

Oponentský posudek na disertační práci MUDr. MgA. Kateřiny Rusinové *Pravidlo mrtvého dárce a jeho význam v současné etice transplantací*

Předložená disertační práce je příspěvkem k lékařské etice, konkrétně k etice transplantací. Jedná se o velmi aktuální pole etického zkoumání, jehož rozvoj je motivován pokrokem v biomedicíně – na jedné straně umožňujícím přežít pacientům (ač často za diskutabilních podmínek), u nichž to bylo donedávna vyloučeno; na straně druhé dramaticky zvyšujícím, v důsledku velkého zdokonalení technologie transplantací, poptávku po viabilních orgánech. Pokud je mi známo, nebylo dané téma v české bioetické literatuře podobně zevrubným způsobem dosud zpracováno; zvláště ne v konfrontaci s nejaktuálnější zahraniční literaturou.

Práce MUDr. Rusinové má jasnou strukturu: Hlavní argument začíná v kapitole 5, kde jsme seznámeni s biologickým pojetím smrti. V kapitole 6 jsou vysvětlena standardní kritéria pro stanovení smrti pacienta (kardiopulmonální a mozková smrt), která se prosadila v klinické praxi. Poté následuje, v kapitole 7, shrnutí relevantních pojmů tradiční lékařské etiky, tj. zvláště pravidla mrtvého dárce, jež se až donedávna jevílo jako dostačující pro zdůvodnění morální oprávněnosti transplantace. Autorka shrnuje potíže současné situace v rozhodující tezi: „Skutečnost, že pacienti se smrtí mozku nejsou dle biologických kritérií mrtví před odběrem orgánů a že dárce zemřelí v důsledku nevratné zástavy oběhu jsou bezprostředně umírající, ale ne ještě mrtví ukazuje, že **klinická praxe respektující biologickou podstatu umírání a smrti není konzistentní s legálně zakotveným pravidlem mrtvého dárce, avšak je eticky přípustná**“ (s. 65-66; kurzíva v orig.). Je nasnadě, že o nápravu lze usilovat dvojným způsobem: buď přizpůsobit definici smrti současným klinickým možnostem určování okamžiku smrti; anebo se držet biologické reality smrti a změnit etické principy, jimiž

zdůvodňujeme oprávněnost transplantace. Autorka zkoumá obě tyto strategie v klíčové kapitole 8. Pokud jde o novou, tzv. operacionální definici smrti, poukazuje autorka na její zjevné nedostatky, zvláště pak na neodůvodněnost či *ad hoc* charakter požadavku permanentní ztráty vědomí. Druhou možností je respektovat biologická fakta a revidovat spíše etické ospravedlnění odběru orgánů pro účely transplantace. To konkrétně znamená upuštění od pravidla mrtvého dárce a připuštění odběru orgánů pacientům, kteří sice nejsou v biologickém smyslu mrtví, ale přesto se jim neděje žádná újma (čili je respektován princip non-maleficence), a k odběru nedochází proti jejich vůli (tj. je respektován princip autonomie pacienta).

Kromě přehledné struktury autorčiny argumentace oceňuji věcnou, nebombastickou prózu předkládané práce. Zvláště oceňuji, že MUDr. Rusinová se vyjadřuje stejně věcně v částech věnovaných lékařské tematice i v etické analýze. Je pravda, že uvažuje o velmi radikální revizi našeho etického zdůvodňování odběru orgánů pro transplantaci. Kdokoli však s jejími závěry nesouhlasí, ten stojí před úkolem ukázat, kde přesně ve své transparentní argumentaci autorka případně chybovala.

Abych dostál úloze oponenta, uvedu několik kritických připomínek či návrhů na zlepšení:

1. Zdá se mi, že velmi stručná kapitola 4, sestávající převážně z obecných poznámek o smrti a citátů klasických filosofů na toto téma, je ve stávající podobě téměř nadbytečná. Ale mohla by se jevit více na místě, pokud by byla poněkud rozšířena o vlastní analýzu citovaných klasických autorů, která by explicitně naznačila relevanci jejich myšlenek pro současnou diskusi.

2. Doporučoval bych rozšíření analýzy kauzality v situaci na konci života, zvláště kauzální role lékařů v této situaci. Jedná se bezpochyby o klíčový moment, na němž stojí autorčina kritika pravidla mrtvého dárce.
3. V rozhodující kapitole 8 se mi zprvu zdálo, že autorka dává přednost revizi etiky transplantací (tj. upuštění od pravidla mrtvého dárce) před novou (tj. operacionální) definicí smrti. Kapitola pak ale končí poměrně náhle tabulkou, v níž jsou vyjmenována pro a proti každé z obou zmíněných strategií. Bylo by dobré, kdyby MUDr. Rusinová vyjasnila, zda považuje obě strategie za rovnocenné, nebo zda se přece jen kloní k jedné z nich, a pokud ano, tak proč.

Tomáš Hříbek, PhD
Filosofický ústav AVČR
Jilská 1, 110 00 Praha 1